עין משפט נר מצוה

כו א מיי׳ פ״ג מהל׳ ק״ש הל׳ ה טוש״ע א״ח סי׳ פה סעיף ב:

כז ב מיי׳ פ״ו מהל׳ נחלות הלכה יג סמג עשין נו טור ח״מ סי׳ רפב:

מוסף רש״י

לדעת כי אני ה׳ מקדשכם. רישיה דקרא אך את שבתותי תשמרו, והאי לדעת, רוצה אני שתודיעם מה מתנה הטובה אני מבקש ליתן להם (ביצה טז.). **צריך להודיע לאמו.** לעשות לו אות וסימן, שאם ישאלנו קודם שידיע לאמו תראה את האות ותשאלנו מי עשה לך כך והוא יאמר פלוני וגם נתן לי פת, ומתוך כך ידעו אביו ואמו שהוא אוהבם ותרבה חיבה וריעות בישראל (שם). **אינו צריך להודיעו.** לומר שלא יהא זה יושב ותוהה מהיכן בא עליו דבר זה (שם). **ומשה לא ידע.** אלמא נתן לו הקב״ה קרון עור פנים ולא הודיעו (שם). **דעבידא לאגלויי.** כגון קרון עור פנים דמשה, שהודיעוהו הרואין לא צריך הנותן להודיעו (שם). **שישיבתה קרובה.** נתיישבה מקרוב לפיכך לא נתמלאה סאתה עדיין (בראשית יט כ).

רב נסים גאון

רב חסדא הוה נקט מתנתא דתורא בידיה. רב חסדא כהן הוה. ותמצא במסכת ברכות בפרק כיצד מברכין (דף מד) אמר ר׳ יצחק עיר אחת היתה בארץ ישראל וגופנא שמה והיו בה שמונים זוגים אחים כהנים נשואים לשמנים זוגות אחיות כהנות, ובדקו רבנן מסורא ועד נהרדעא ולא אשכחו אלא תרתי בנתיה דרב חסדא כו׳, ואע״ג דאינהי כהנתא אינהו לא כהני.

שאני בית הכסא דמאים: אין שם שאילת שלום מסייע ליה לרב המנונא משמיה דעולא דאמר אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ משום שנאמר [1]ויקרא לו ה׳ שלום אלא מעתה הימנותא נמי אסור למימר בבית הכסא דכתי׳ [2]האל הנאמן וכ״ת ה״נ והאמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב שרי למימר הימנותא בבית הכסא התם שם גופיה לא איקרי הכי דמתרגמינן אלהא מהימנא הכא שם גופיה איקרי שלום דכתיב ויקרא לו ה׳ שלום: ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו שנאמר [3]לדעת כי אני ה׳ מקדשכם [א]תניא נמי הכי לדעת כי אני ה׳ מקדשכם א״ל הקב״ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיעם מכאן ארשב״ג הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו מאי עביד ליה אמר אביי [ב]שאיף ליה משחא ומלי ליה כוחלא והאידנא דחיישי׳ לכשפים מאי אמר רב פפא שאיף לי׳ מאותו המין איני [ג]והאמר רב חמא [ד](בר) חנינא הנותן מתנה לחבירו א״צ להודיעו שנאמר [4]ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בדברו אתו לא קשיא הא במילתא דעבידא לאגלויי הא במילתא דלא עבידא לאגלויי והא שבת דעבידא לגלויי מתן שכרה לא עביד לגלויי רב חסדא הוה נקיט בידיה תרתי מתנתא דתורא אמר כל מאן דאתי ואמר לי שמעתתא חדתא משמיה דרב יהיבנא ליה ניהליה א״ל רבא בר מחסיא הכי אמר רב הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו שנאמר לדעת כי אני ה׳ מקדשכם יהבה ניהליה אמר חביבין עלך שמעתתא דרב כולי האי א״ל אין א״ל היינו דאמר רב מילתא אלבישייהו יקירא א״ל אמר רב הכי בתרייתא עדיפא לי מקמייתא ואי הוה נקיטנא אחריתי יהיבנא לך: [ה]ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב [ז]לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים: ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב לעולם יחזור אדם וישב בעיר שישיבתה קרובה שמתוך שישיבתה קרובה עונותיה מועטין שנאמר [5]הנה נא העיר הזאת קרובה לנוס שמה והיא מצער מאי קרובה אילימא קרובה דמיקרבא ווטא והא קא חזו לה אלא מתוך שישיבתה קרובה עונותיה מוצערין א״ר [ו]אבין מאי קרא דכתיב [5]אמלטה נא שמה נ״א בגימטריא נ׳ וחד הוי ושל סדום נ׳ וב׳ ושלותה כ״ו

שאני בית הכסא דנפיש זוהמא. תימה בסוף פ״ק דנדרים (דף ז.) גרס בעי רבינא הזמינו לבית הכסא והזמינו לבית המרחץ מהו אלמא במרחץ נמי מיבעי ליה ויש שמוחקין אותו שם מן הספרים משום הך דהכא ומיהו יש לקיים שם הגיר׳ והכא ה״פ מאי נאו כי הילי דלא איפשיטא ליה מבית הכסא ה״נ לא איפשיטא ליה מבית המרחץ ומשני שאני בית הכסא דנפיש זוהמיה להכי לא איפשיטא ליה אבל מרחץ בתר דבעיא הדר פשטא א״נ הזמינו לבית המרחץ אינו מדברי רבינא אלא הש״ס הוא דמסיק שאינו רוצה לחלק וכן יש בכמה מקומות: **דמתרגמינן** אלהא מהימנא. תימה דשלום נמי מתרגמינן דעבד ליה שלום וי״ל דהתם קראו שלום על שם שהוא עושה שלום דאי לא קראו שלום אלא בעי למימר ה׳ שלום ה׳ העושה לו שלום א״כ ה״ל למימר ה׳ שלומו: **הנותן** מתנה לחברו צריך להודיעו. ודוקא במתנה שנותן לו ע״י אהבה שאין המקבל מתבייש אבל הנותן לדקה שהמקבל מתבייש מתן בסתר יכפה אף (משלי כא): **יהבה** ניהליה. דמותרת לזרים כפירוש הקונטרס והכי מוכח בפרק הזרוע (חולין קלג.) והא דאמר בפ״ב דכתובות (דף כה.) חזקה לכהונה חילוק מתנות כגון שמעיד לו דכתורת כהונה יהבה ניהליה: **ה״נ** נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. ואע״ג דבלאו הכי נגזר דכתיב (בראשית טו) ועבדום ועני אותם שמא לא היה נגזר עליהם עינוי כ״כ אלא ע״י זה שהרי ארבע מאות שנה התחילו [ט]קודם שנולד יצחק ל׳ שנים: **ושל** סדום נ״ב שנה. כמו שמוכיח בקונ׳ שהיה אברהם בן מ״ח שנה כשנבנית סדום ושלותה כ״ו שנים משמע שהיה אברהם בן ע״ג כשהרג את המלכים ובסדר עולם משמע שהיה בן ע״ה שנה כשהכה את המלכים דקאמר התם אברהם אבינו כשנדבר עמו בין הבתרים בן ע׳ שנה היה שנאמר ויהי מקץ שלשים שנה וגו׳ וחזר לחרן ושהה שם ה׳ שנים שנאמר ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן וגו׳ ואותה שנה שיצא מחרן שנת רעב היתה ירד למצרים ושהה שם ג׳ חדשים בא וישב לו באלוני ממרא היא שנה שכבש את המלכים ולפ״ז לא היתה שלותה אלא כ״ד וצריך לומר שהיתה בשלוה ב׳ שנים בתחלה:

ולא

שאני בית הכסא דמאים. ושם מגונה עליו מש״ה מספקא לן בהזמנתו: **ויקרא לו.** גדעון להקב״ה ה׳ שלום: **הימנותא.** להזכיר אמונה בבית הכסא: **צריך להודיעו.** מתן פלוני אתן לך וזהו דרך כבוד דשמא יתבייש לקבלה ומתוך כך מתרצין בדברים ואינו בוש בדבר וכן אם נתנה בביתו שלא מידיעתו צריך להודיעו שמידו באה לו שמתוך כך יאהב אוהבו: **לדעת כי אני ה׳ וגו׳.** להודיעם אני בא שאני רוצה לקדשם: **שייף ליה משחא.** ישפשפנו בשמן בין עיניו דבר הנראה שתשאלנו אמו מי עשה כן ויאמר לה התינוק פלוני עשה וגם פת נתן לי: **ומלי ליה כוחלא.** נותן כחול סביב עינו וכן לשונו בתלמוד: **לכשפים.** שתחשדנו שכשפו: **לאגלויי.** מי נתנו לו: **מתן שכרה כו׳.** והוא הודיעם [ע״י משה] בעל פה מה שכרה: **רב חסדא.** כהן הוה [ז]כדאמרינן (ברכות פ״ו דף מד.) גבי עיר אחת היתה בא״י ובה שמונים זוגות אחים כהנים הנשואים שמונים זוגות אחיות כהנות ובדקו מסורא עד נהרדעא ולא אשכחו אלא תרתי בנתיה דרב חסדא דהוו נסיבי לרמי בר חמא ולמר עוקבא בר חמא: **הוה נקיט תרתי מתנתא דתורא.** זוג של זרוע לחיים וקיבה שנתנו לו ורשאי להאכילן לישראל. ואע״ג דרב חסדא בח״ל הוה לא ילפינן מהכא דמתנות נוהגות בזמן הזה דהאידנא נהוג עלמא כתלתא סבי (ברכות דף כב.) כרבי יאשיה בכלאים וכרבי יהודה בטבילת בעלי קריין לת״ת וכרבי אלעאי בראשית הגז שהיה אומר אינו נוהג אלא בארץ וכן מתנות בימי רב חסדא אכתי לא נהוג כר׳ אלעאי ובימי ר״נ בר יצחק [ח] נהוג כוותיה בראשית הגז ולא במתנות והשתא קא חזינא דנהוג אף במתנות וכי היכי (א) דאחזו במנהג בראשית הגז בימי ר״נ ולא מחינא בהו ונהגא כולא כוותיה השתא דנהוג אף במתנות לא משנינן מנהגא: **חדתא.** חדשה שלא שמעתיה: **מילתא אלבישייהו יקירא.** מעיל דמיו יקרים למי שרגיל ללובשו. כלומר לפי שאתה תלמידו של רב ורגיל בשמועותיו אתה מחזר אחריהם: **משקל ב׳ סלעים.** לאו דוקא נקט. בתלמידי רבינו יצחק הלוי מצאתי כתונת פסים סביב פס ידו נתן מילת ולא כל הכתונת: **שישיבתה קרובה.** שנתיישבו בה מקרוב כלומר עיר חדשה: **דמקרבא.** לנוס שם: **ווטא.** ולא צריכין אתם להקפיד על קיומה: **הא קא חזו לה.** למה ליה למימר להו: **שישיבתה קרובה.** שנה אחת קדמה לה סדום כדמפרש של סדום חמשים ושתים דע״כ בוני מגדל בארץ שנער היו ולא היה ישוב בעולם אלא באותה בקעה כדכתיב (בראשית יא) ויהי כל הארץ שפה אחת וגו׳ ויהי בנסעם מקדם ומשם נפוצו למקומות אחרים כשנתפלגו ובנו להם עיירות ומשנתפלגו עד שחרבה סדום אינו אלא חמשים ושתים שנה שהרי בסוף ימי פלג נתפלגו הארצות כדתניא בסדר עולם אמר רבי יוסי נביא גדול היה עבר שקרא בנו פלג כי בימיו נפלגה הארץ (שם י) ואם תאמר בתחלת ימיו והלא יקטן אחיו קטן ממנו והוליד משפחות ונתפלגו ואם תאמר באמצע ימיו לא בא הכתוב לסתום אלא לפרש נתן לך סימן ולא תדע באיזו משנותיו אלא בסוף ימיו לא וחשוב שנותיו של פלג ונמצא שנה שמת בה היא שנת מ״ח לאברהם וכשחרב סדום שנת צ״ט לאברהם שהרי בו ביום נתבשרה שרה ולשנה אחרת ילדה ואברהם בן מאת שנה וגו׳ (שם כא): **ושלותה.** האמורה בה גאון שבעת לחם ושלות השקט היה לה וגו׳ (יחזקאל טז) וכתיב נתיב לא ידעו עיט לא הדריכוהו וגו׳ (איוב כח):

עשרים

מסורת הש״ס

א) ביצה טז., ב) [שם ע״ש], ג) נ״י שם, ד) [ל״ל בר], ה) מגילה טז:, ו) ע״ש א״ר יצחק ישיבתה של צוער נ״א שנה, ז) עי׳ רש״י חולין קל: ד״ה רב חסדא ומה שרשמתי שם, ח) [ברכות מד.], ט) גירסת רש״ל משנולד יצחק והסבור נמחק [ועי׳ בשל״ה דף קסא. במלה שמולה ד״ה ברוך שומר וכו׳ ביאור יפה בדברי תוס׳ הללו] ועי׳ מהרש״א.

תורה אור השלם

1 ויבן שם גדעון מזבח ליי ויקרא לו יי שלום עד היום הזה עודנו בעפרת אבי העזרי: שופטים ו כד

2 וידעת כי יי אלהיך הוא האלהים האל הנאמן שמר הברית והחסד לאהביו ולשמרי מצותיו לאלף דור: דברים ז ט

3 ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדרתיכם לדעת כי אני יי מקדשכם: שמות לא יג

4 ויהי ברדת משה מהר סיני ושני לחת העדת ביד משה ברדתו מן ההר ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בדברו אתו: שמות לד כט

5 הנה נא העיר הזאת קרבה לנוס שמה והוא מצער אמלטה נא שמה הלא מצער הוא ותחי נפשי: בראשית יט כ

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה הוה נקט וכו׳ וכי היכי דאחזוק במנהג בראשית הגז:

רבינו חננאל

אמר רב המנונא אסור ליתן שלום לחבירו בבית הכסא שהשם גופיה איקרי שלום, שנאמר ויקרא לו ה׳ שלום, אבל לומר נאמן בבית הכסא מותר שאינו שם שנאמר האל הנאמן ומתרגמינן אלהא מהימנא. אמר רב הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו, שנאמר לדעת כי אני ה׳ מקדשכם. והני מילי במילתא דלא עבידא לאיתגלויי, אבל במילתא דעבידא לאיתגלויי לא, שנאמר ומשה לא ידע כי קרן עור פניו. אמר רב לעולם אל ישנה אדם בנו אחד משאר בניו, שהרי בשביל ב׳ סלעים מילת שהוסיף יעקב אבינו ליוסף נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. אמר רב לעולם יחזור אדם וישב בעיר שישיבתה קרובה [שמתוך שישיבתה קרובה] עונותיה מועטין. א״ר חנן מאי קרא, שנאמר הלא מצער היא ותחי נפשי, כלומר מצער עתה בקרוב נתיישבה. א״ר יצחק ישיבת צוער נ״א שנה היתה שנאמר אמלטה נא שמה נא בגימטריא הכי הוו. ישיבתה של סדום נ״ב שנה הוה שהיתה מוקדמת לצוער שנה ושלוחה כ״ו דכתיב